

a gyerekeket ahhoz, hogy valaki gyerekirodalmat írjon, miként egy felnőtt szerzőnek sem kell szeretnie a felnőtteket. Még csak ismernie sem, figyelnie ellenben nagyon is. Tisztelni és komolyan venni őket, kíváncsisággal fordulni feléjük. Tudni, hogy nem több náluk, csak egy közülük, aki véletlenül rendelkezik a megmutatás és a megformálás képességével. Hogy a feladata – legalábbis az én hitvallásom szerint – nem önnön bronzszobrának fényezetése, hanem hogy adjon abból, amit kapott, őszintén és hitelesen. Az ifjúsági irodalom, a fiatal olvasó alázatra tanítja a szerzőt a szöveg iránt, a küldetése és a közönsége iránt. Ja, és rengeteg szeretetet kaphat, ha belevág. Egy író számára pedig, aki hivatásánál fogva nárcisztikus, ez sem utolsó szempont.

Wéber Anikó

Kamaszdilemmák a regényekben

Nem tudok anélkül írni, hogy a regényemben ne jelenjen meg egy jellemzően kamaszkori trauma vagy nehézség, mellyel a főhősömnek kell szembenéznie. Amikor alkotni kezdek, első lépésként mindig egy diákokat érintő – és engem is foglalkoztató – dilemmát és kérdést választok témámnak, melyre a regény születése közben a szereplőimmel együtt keresem a megoldásokat és a válaszokat. Ez a folyamat adja számomra a legfőbb motivációt, lendületet, kedvet és ihletet. Így születtek és születnek az ifjúsági műveim.

Nagyon sokszor felteszik nekem a kérdést: miért éppen ifjúsági regényeket írok? Miért nem született még felnőtteknek szóló könyvem? Erre mindig nagyon egyszerű a válaszom: pedagógusként és íróként a kamaszkort tartom a legizgalmasabb és legmeghatározóbb időszaknak az életünkben. Úgy képzelem el, mint egy épületet, ahol először nyitjuk ki az ablakokat, ajtókat, és hirtelen ránk zúdulnak ismeretlen érzések, idegen benyomások, megválaszolhatatlan kérdések, rémisztő konfliktusok és nehéz választási lehetőségek. Addig kész megoldásokat, válaszokat kaptunk a szüleinktől és a tanárainktól, és elhittük, hogy mindenre létezik egy biztos, helyes és jó recept, de tinédzserként először tapasztaljuk, hogy ez nem így van, és először próbálunk egyedül döntéseket hozni és cselekedni. Kamaszként egyszerre vagyunk „még gyerekek” és „már felnőttek”, és ez a kettősség megjelenik a szóhasználatunkban, a gondolatainkban, az érzéseinkben, az álmunkban és a tetteinkben is. Ez az oka, hogy számomra a diákfőhősök a legrejtélyesebbek és legkülönlegesebbek, és nagyon szeretek velük azonosulni és társukká válva megélni és feldolgozni olyan nehézségeket, mint az iskolai kirekesztés és bántalmazás, az önállósodás, a szorongások leküzdése, a magány, a barátkozás nehézsége, számtalan csalódás és a kamaszkori félelmek. Ezek mind egy-egy regényem témái lettek.

A második leggyakoribb kérdést, amit kapni szoktam: „Na, de mégis honnan jött az ötlet, hogy a diákok fájdalmairól, az iskolai agresszióról vagy a kirekesztésről írjak?” Hogyan választok témát, kamaszproblémát a regényeimhez, és honnan meritek ihletet? A válasz most is sokkal egyszerűbb, mint gondolnánk: az ihlet és az ötletek mindig a közvetlen környezetemből, az életemből érkeznek. Diákkori legkedvesebb íróm és példaképem, Virginia Woolf írja a *Saját szoba* című esszéjében Jane Austenről,

hogy azért emelkedik ki a 19. századi írók közül, mert műveiben nincsenek hamis hangok, saját környezetéből, világából merített és építkezett, amikor alkotott. Én is úgy vélem: arról a világról tudunk legpontosabban, leghitelesebben, legjobban írni, amit ismerünk, amiben magunk is élünk vagy éltünk már. Ez elsőre nagyon tudatos döntésnek tűnik, de valójában a regényírás folyamata nem minden esetben ilyen tudatos. Csak az alkotói munka során ismertem fel, hogy akkor tudok a legjobban írni, ha a közvetlen élményeimből merítek, és a hőseimet a környezetemből emelem a regényeimbe. Így született meg az első regényem, *Az osztály vesztese* is.

Egyik délután éppen hazafelé tartottam, amikor eszembe jutott a legtöbbet bántalmazott diákom, akit sokszor támadtak az osztálytársai az iskolában. Rengeteget gondoltam már rá pedagógusként is, keresve, hogyan segíthetnék neki és a többieknek. Most viszont úgy jelent meg a képzeletemben, mint egy regény szereplője. Egy pillanat alatt belebújtam a bőrébe, és láttam, amit ő lát, éreztem, amit ő érezhet, és megszületett a fejemben a története. Nemcsak egy ötlet fogant meg bennem, hanem máris érkeztek a kész mondatok, bekezdések, amiket csak le kellett jegyezniem, amikor hazaértem. Így született meg az első regényem egyik fejezete, és akkor fogalmazódott meg bennem: a többi megismert diákomról is szeretnék mesélni. Saját fejezete lett Ferinek, aki az osztálytársai „bokszzsákja”, Fanninak, akit az egész közösség kirekeszt, Lilinek, aki inkább hazudik, hogy elfogadják, és Baláznak, aki szívesebben bújjik a bántalmazó álarca mögé, mintsem bevallja, hogy áldozattá vált. Szerettem volna megmutatni az olvasóimnak, hogy aki bánt vagy áldozattá válik, mit gondol és érez valójában, és milyen okok, helyzetek vezetnek el a bántalmazáshoz. Az írás folyamata pedig egyszerre volt számomra izgalmas, élvezetes és nagyon fájdalmas is. Izgalmas, mert arra törekedtem, hogy az olvasóim minden szereplővel tudjanak azonosulni, és mindegyiket, még a bántalmazókat is megszeressék, ezért mind a tíz szereplőm kap egy-egy saját fejezetet, melyekben a saját szemszögükből, saját életük tükrében mutatják be ugyanazt az iskolai világot. Élveztem, hogy ehhez minden karakteremnek belebújhattam a bőrébe, de fájdalmas is volt az írás, hiszen valós diákok nehézségeit öntöttem regénybe, és amikor felidéztem a keményebb helyzeteket, akkor át is éltem azokat újra és újra, mintha velem történnének. Lehet, hogy ez nagyon érzelmösen hangzik, de írás közben gyakran sírtam: amikor a kislányról írtam, akit bántottak és elhanyagoltak otthon, vagy a fiúról, akit kirekesztett a közösség. Épp az volt szörnyű benne, hogy tudtam, ez nem csak fikció. Az alkotás során végig a képzelet és a valóság határán mozogtam: arra törekedtem, hogy a regény minden olvasóban felidézze a saját iskolájának világát, és felismerjék magukat vagy egy társukat valamelyik karakterben. Így egymás szemszögéből, a diákszereplők perspektívájából is láthatják ugyanazt a történetet. Hiszen épp az a különleges a kamaszokban, hogy nagyon hasonló problémákkal szembesülnek, ugyanabban a zárt univerzumban: az iskolában kell boldogulniuk, ugyanolyan szabályoknak kell megfelelniük, de ettől függetlenül mind különböző egyéniségek, és másképp szemlélik ugyanazt a világot.

Az osztály vesztese óta több ifjúsági- és gyerekkönyvet is írtam, de a témaválasztásnál mindig az motivált, ha egy diákproblémát mutathattam be és járhattam körbe a hőseimmel. Az *El fogsz tűnni* című regényemben a bántalmazások szemlélői kapják a főszerepet, a *Zuhanórepülés* a magányról, a szabadságról és a fogságról, valamint a nehéz döntéshelyzetekről mesél, míg a *Visszhangország* a szorongásokról, az önál-

lósodásról, a *Cseresznyeliget titka* pedig a barátkozás és igazmondás nehézségeiről. Az *Örökszerdában* a kaland- és a krimiszál az erősebb, de még itt is megjelennek a szereplők személyes nehézségei: a gyász feldolgozása, a kudarcainkkal és félelmeinkkel való szembenézés. Az alkotói folyamatom is ugyanaz maradt, mint a kezdetekben. Elsőként mindig az új főhősöm és az ő bánata vagy dilemmája jelenik meg előttem, és ezzel megszületik a regényem témája is. Diákként és pedagógusként is nagyon szerettem a drámajátékot, amit íróként is alkalmazok: úgy alkotom meg a főhőseimet, hogy azonosulok velük. Ezért tudom megírni, mit éreznek, mire vágnak, mitől félnek, miről ábrándoznak, hogyan beszélnek, merre mennek, és milyen döntéseket hoznak. A szerepjáték segít akkor is, ha elakadok a munkával. Ha a történetemet nem tudom folytatni, az azt jelenti, hogy kizökkentem a szerepből, és valamiért nem látom jól a karaktereimet. Ilyenkor újrakezdem az ismerkedést velük, és ahogy a szereplőim, úgy én is keresem a megoldást a gondjaikra. Ez a legintenzívebb szakasza az írói folyamatnak. Napról napra velem vannak a főhőseim, akkor is, ha már letettem a tollat vagy a laptopot. Néha még álmomban is megjelennek, hirtelen eszembe jutnak velük párbeszéddek, vagy egyszer csak megszólalnak a képzeletemben, és gyorsan le kell jegyeznem, mit mondanak. Ezekben a hetekben igyekszem legalább kétnaponta írni a történetüket, mert ha kizökkenek a világukból és elszakadok tőlük, utána megint sok időbe telik, mire visszatalálok hozzájuk. Valójában a regény végéig a szereplőim és én együtt fejlődünk és találunk válaszokat a minket foglalkoztató kérdésekre. Ezek azonban sosem kész válaszok, amiket bárki kiemelhet a mű világából.

A harmadik gyakori kérdés ugyanis éppen ez a regényeimmel kapcsolatban: kiderül-e belőlük, mi a biztosan működő megoldás a problémákra? Leírom-e, mit tegyen az áldozat, hogy ne bántsák többé? Megmondom-e, mi a helyes, hogyan szerezhet a gyerek sok barátot, és mit tegyünk a kirekesztés ellen? Természetesen a válaszom: NEM. Nincsenek minden helyzetben alkalmazható, örök igazságaim és megoldásaim, hiszen minden diák és osztályközösség más, és minden helyzet egyedi, melyekre nem lehet egyetlen, mindig érvényes megoldást nyújtani. Szándékosan is kerülöm a regényeimből kiemelhető bölcsességeket egy kamaszkori emlékem miatt. Nagyon mélyen megmaradt bennem, hogy a tizedikes magyartanárom azzal zárta a műelemzéseket, hogy lediktálta a füzetünkbe egyetlen mondatban, mit üzent az adott vers, regény, novella. Nekem nagyon gyakran mást „üzent” a mű, és kamaszként szívesen ellenkeztem volna a tanárommal, de mivel nem mertem, ezért csak annyit tettem, hogy a diktálást mindig kiegészítettem a füzetemben azzal: „a mű üzenete a *tanárom szerint*”. Mivel a regényeim fókuszában épp egy-egy megoldásra váró nehézség áll, ezért gyakran érzem, hogy kötélén táncolok. Úgy kell a főhősömnek segítenem, és számára is meg a magam számára is válaszokat találnom, hogy ne érezze feltétlenül azt az olvasó, hogy neki is ugyanezt az utat kell járnia. Nem szeretném, ha már kiskamasz korban azt a következtetést vonnák le a könyveimből az olvasók, hogy a könyvek „kioktatnak” minket. Próbálok elkerülni, hogy didaktikussá váljon egy regényem vagy mesém, és egyetlen kiemelhető üzenete legyen mindenki számára, mert én azt szeretem, ha sok válasz van egy kérdésre, amiből mi választhatunk az egyéniségünk, az aktuális tapasztalatunk, kedvünk, érzéseink és élethelyzetünk alapján. Abban hiszek, hogy az irodalomnak nem feladata kész megoldásokat nyújtani, és egy jó történet nem mondja ki egyértelműen, mit gondolj, mit láss, mit érezz, mit tegyél,

hanem hagyja, hogy szabadon találd meg, mit jelent számodra egy-egy szó, mondat, fejezet. Igyekszem minél több szabadságot adni az olvasóimnak, és inkább azt az érzést erősíteni bennük, hogy nincsenek egyedül a problémájukkal, és megtalálhatják rá a saját megoldásukat. A *Zuhanórepülésnek* ezért írtam két folytatást és befejezést, így bárki választhat, merre folytassa az útját a főhős, és melyik végszó tetszik neki jobban. Az *Örökszerda* című legújabb ifjúsági regényemet pedig a diákolvasók döntései alapján folytattam. Hétről hétre született egy fejezet, és a gyerekek szavazhatták meg két alternatíva közül, mit tegyen a főhős. Bár az elején még tartottam tőle, hogy ezzel szétesik majd a cselekmény, és ellentmondásossá válnak a karakterek, valójában az olvasók nagyon ráéreztek, mi fér bele egy szereplő jellemébe. Itt is arra törekedtem, hogy megérezzék: sokféle út, megoldás és válasz lehetséges a dilemmáinkra, és számtalan üzenete lehet a könyvnek. A regényeimnek éppen ez az utóélete villanyoz fel a legjobban: tudom, hogy azt a világot, amit kitaláltam, minden olvasóm másképp fogja elképzelni és újratereíteni magában a saját ízlése, érzései és tapasztalatai alapján.

Molnár T. Eszter

Az igény és az irodalom

Az író olvas. Reggel fél tíz körül például megáll a könyvespolc előtt, óvatosan a fiókos szekrényre helyezi a teásbögréjét, lehajol, a legalsó polcra kihúzza *A Magyar Nyelv Értelmező Szótárát*, kinyitja az I betűnél, és olvasni kezdi. Az író hiú lény, elsősorban önmagát keresi, legyen szó tükörről, év végi listáról vagy értelmező szótárról. Író, olvassa az író, melléknév Olyan <személy>, aki ír(t) vmit. Ez jó, gondolja. Ma ugyan még nem írt, még csak fél tíz van, szeptember, ilyenkor lassan indulnak a napok, szinte mindig lassan indulnak, elmúltak már azok az idők. Tovább olvas, főnév -t, -ja [Próza]irodalmi művek alkotásával [hivatásterületen] foglalkozó személy. Ez stimmel, a hivatás, amilyen fellengzősen hangzik, olyan megengedő szó, szinte bármire ráilleszhető. A felsorolással folytatja: beérkezett, gyenge, híres, jó nevű, kezdő, kiváló, neves, rossz, termékeny író; ifjúsági író; tízből tíz, az író elégedetten szemléli önmagát, teát kortyol, becsukná a könyvet, de az utolsó példa foglalkoztatni kezd, így újra lapozni kezd, néhány oldal az A irányába, és ott: ifjúsági [ú v. u] melléknév 1. A fiatalság [3], az ifjúság [2] igényeinek, fejlettségi fokának megfelelő, a fiatalok számára létesített, őket érdeklő, érintő. Ifjúsági előadás, folyóirat; ifjúsági író: olyan í., aki az ifjúság számára, ennek értelmi színvonalához mért szórakoztató v. oktató műveket alkot. Az író becsukja a könyvet, a teásbögrével együtt a komódon felejt, íróasztalhoz ül, billentyűzetet ránt maga elé. A bögre régi cserép, enyhén szivárog belőle a folyadék, mire néhány órával később az író feláll, hogy megropogtassa a hátát, a komód lakkozása köralakban felpuhul, és alatta a faanyag halványan elszíneződik.

E sorok írójának, írja az író, számos ifjúsági műve van, pedig egyetlen műve sem azzal a lendülettel indult, hogy ifjúsági művé legyen. *A fiatalság igényeinek megfelelni* nem volt sem vágy, sem teljesítendő feladat. A gondolat, ötlet, probléma, amelybe íróként belebonyolódott, elsősorban őt *érdekelte*, és mivel az író nemcsak hiú, de